

LEADER LAPPLAND UTVECKLINGSSTRATEGI 2023-2027

Medfinansieras av
Europeiska unionen

LEADER
LAPPLAND 2030

Innehåll

Sammanfattning	3
Summary	4
1 Landsbygdsutveckling genom Leader	5
2 Strategins framtagning	5
3 Utvecklingsområdet	8
3.1 Tabell med statistik	8
3.2 Områdesbeskrivning	10
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter	15
Attraktiva livsmiljöer	15
Samverkan för lokal utveckling	16
Hållbart näringsliv	17
Smarta Landsbygder	18
Omvärldsanalys	19
4 Mål, insatsområden och indikatorer	20
4.1 Vision	20
4.2 Mål	20
4.3 Insatsområden	22
4.4 Indikatorer och målvärden	24
EU:s resultatindikatorer	24
Nationella indikatorer	25
Lokala indikatorer	27
5 Genomförande	31
5.1 Kommunikation	31
5.2 Urvalsprocess	33
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer	33
5.4 Effekter	34
5.5 Hur främjar strategin innovation?	36
5.6 Övergripande principer	37
6 Organisation	38
6.1 Partnerskapet och föreningen	38
6.2 LAG – den lokala aktionsgruppen	39
6.3 Drift – den operativa verksamheten	41
7 Uppföljning och utvärdering	42

Sammanfattning

Leader-föreningen Lappland 2020 har genomfört lokalt ledd utveckling 2016–2022 och har utarbetat en kommande strategi. Strategin för Leader Lappland kommunerna Arjeplog och Arvidsjaur i Norrbottens län samt Dorotea, Lycksele, Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Åsele kommuner i Västerbottens län.

Tillgången till naturen och enastående naturupplevelser är både en styrka och en ständig utvecklingsmöjlighet för hela området. Vårt Leaderområde är en del av Sápmi och här hittar vi 33 % av alla samebyar i Norr- och Västerbotten. Områdets befolkning har under en längre tid minskat i antal invånare samtidigt som den kvarvarande befolkningen är åldrande. Leader Lapplands verksamhetsområde präglas av engagemang och företagsamhet som ger ett variationsrikt näringsliv. I område finns ett levande kulturliv. Här återfinns förutom den samiska kulturen, folkbildningstradition, kulturskapare, ideella krafter och offentliga kulturinstitutioner.

Den vision som skapats för Leader Lappland är:

Leader Lappland - Med kraft tillsammans skapar vi utveckling och ett liv i balans - helt enkelt en plats att längta till!

Området präglas av drivkraft, samarbete, gemenskap, frihet och trygghet. I området finns stor potential till utveckling och att ha ett liv i balans med god hälsa. Närheten, naturen och det rika och varierade näringslivet skapar grund att bygga vidare på det lokala, småskaliga och hållbara samt stimulerar den lokala företagsamheten och ideella engagemanget. Utifrån de behov och möjligheter som identifierats i strategiarbetet har tre målsättningar utarbetats. Dessa utgår ifrån trepartnerskapet och ska hjälpa oss att nå vår vision.

De tre målen är:

1. Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans
2. Stärka och utveckla den lokala företagsamheten
3. Stärka och utveckla det ideella engagemanget

De insatsområden som är verktyg för att nå målen är:

1. Attraktiv och hållbar boenderegion
2. Hållbar utveckling
3. Stärkta människor och sociala miljöer
4. Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag

Måluppfyllnad kommer att mätas genom ett antal indikatorer på EU-nivå, nationell nivå och lokal nivå. Valet av indikatorer bidrar också till Agenda 2030-målen och de områden som föreningen valt att fokusera på. Några av de främsta effekterna vi tror att strategin kommer att bidra med är mjuka effekter i form av ökad stolthet, ökat engagemang och en bibehållen framtidstro. Ett förankringsarbete i partnerskapet av strategin med fokus på framför allt vision, mål, insatsområden och indikatorer har lagt en viktig grund för långsiktiga effekter. Den framtida verksamheten i föreningen ska ha ett nära samarbete i partnerskapet samt med övriga Leader-områden och andra aktörer som är viktiga för strategins genomförande.

Summary

The Leader association Lappland 2020 has implemented locally led development from 2016 to 2022 and has prepared a future strategy. The strategy spans the municipalities of Arjeplog and Arvidsjaur in the Norrbotten region and Dorotea, Lycksele, Sorsele, Storuman, Vilhelmina and Åsele in the Västerbotten region.

The access to nature and outstanding experiences in nature is a strength and a potential for development in the whole area. The Leader area is a part of Sápmi and here 33% of all the "samebyar" in the regions of Norrbotten and Västerbotten is found. The population in the area has decreased over a long period of time and the remaining population is aging. The Leader Lappland area is characterised by committed people and entrepreneurial initiative that gives a diverse industry and trade. In the area there is a rich cultural life. Here you will find the sápmi culture, a tradition of popular adult education, associations, cultural creators and public cultural institutions.

The vision for Leader Lappland is:

Leader Lappland – Empowered together, we create development and a life in balance – simply a place to long for!

The area is characterized by urge, cooperation, fellowship, freedom and security. In the area there is a great potential for development and to have a life in balance with good health. The closeness, nature and the rich and diverse trade and industry provides a base to further build on the local, smallscale and sustainable. Further it stimulates the local businesses and the commitment to association work. From the needs and potentials that have been identified in the strategic work three objectives have been set. These objectives are based in a multi-sectoral approach and will help us in reaching our vision.

1. Strengthen and develop an attractive area in where people live sustainable and in balance
2. Strengthen and develop local business-ship
3. Strengthen and develop the association committment

The areas of action that are tools to achieve the objectives are:

1. Attractive and sustainable living area
2. Sustainable development
3. Strengthened people and social environments
4. Cooperation and new networks between local businesses

Achievement will be measured through a number of indicators at EU, national and local level. The choice of indicators also contributes to the Agenda 2030 goals and the areas on which the Association has chosen to focus. The main effects we believe the strategy can contribute to are soft effects like increased proudness, increased commitment, and a preserved belief in the future. A foundational work in the strategic partnership with focus on vision, objectives, areas of action and indicators have formed an important base for long-term effects. The future operational activities in the association will be conducted in a close cooperation with the partnership, other Leader-areas and other actors that are important for the implementation of the strategy.

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

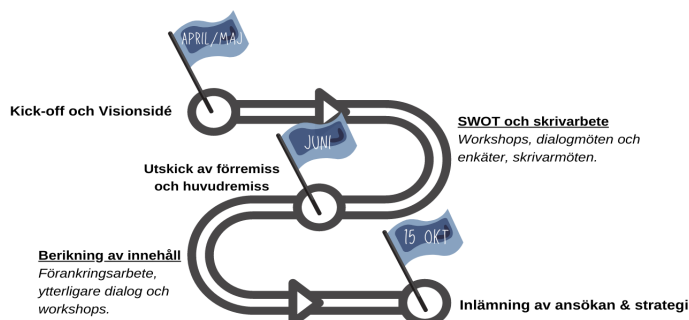
Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

Ansvarig för strategins framtagning är Leader Lappland 2020. En strategigrupp delegerades av Leader Lappland 2020:s LAG-styrelse att vara styrgrupp för framtagningen av strategin. Strategigruppen har till sin hjälp upphandlat extern tjänst för processledning och skrivarbete. Strategin har sedan början våren 2021 arbetats fram tillsammans med representanter från ideell, privat och offentlig sektor inom de åtta deltagande kommunerna. Regionala aktörer och angränsande Leader-områden har också bidragit till innehållet i strategin.

Strategiframtagningen har utformats för att vara en öppen och inkluderande process (se bild nedan) vilket den också har upplevts vara enligt remissvar och uttalanden från deltagare på träffar. Under arbetet med strategin har alla intresserade varit välkomna att delta i utvecklingsträffar. På grund av Covid-19 pandemin har arbetet med strategin helt skett genom digitala forum, vilket öppnat upp för ett brett deltagande. Sammanlagt har ca 230 personer deltagit i digitala utvecklingsträffar och enkät med bred representation från ideell, privat och offentlig sektor samt från alla kommuner och båda regionerna (se bilaga 2 SWOT-analys).

Integrering av erfarenheter från tidigare programperiod har säkerställts genom LAG-styrelsens deltagande i ett flertal digitala strategiträffar där också en bred kompetens är representerad bland annat utifrån de tre fonder som utgjorde ramen för programperioden 2014–2020. I och med att vi går från flerfonds- till enfondsfinansiering har det varit viktigt att planera för hur vi kan fångar upp de utvecklingsidéer som tidigare genomförts inom någon av de fonder som nu försvinner. Vidare har också en genomgång och analys av "Lokalt Ledd Utveckling Strategidokument Lappland 2020" gjorts av strategigruppen för att identifiera vilka delar från den strategin som bör tas i beaktande. Jämfört med föregående programperiod syns ett fokusskifte från att ta avstamp till utveckling från demografiska problem till att lyfta stoltheten över området och vara positiva möjliggörare till utveckling utifrån den verklighet som råder.

Det viktiga trepartnerskapet inom Leaderområdet mellan ideell, offentlig och privat sektor och att skapa en strategi som knyter ihop de ingående kommunerna har genomsyrat hela genomförandeprocessen. Tre olika kommunövergripande digitala träffar har genomförts för målgrupperna företagare och näringsliv, föreningslivet och den offentliga sektorn. Syftet med träffarna har varit att säkra underifrånperspektivet genom att förankra strategiframtagningen, testa visionsidéen samt insamla underlag till SWOT-analysen utifrån faktiska behov och utmaningar hos de som bor och verkar i området. Insamlingen av SWOT-underlag skedde genom grupparbeten där resultatet från diskussionerna dokumenterades via Menti. Träffarna har också skapat en möjlighet för de lokala aktörerna att lyfta blicken och se hur de resurser, tillgångar och kompetenser som finns i de ingående kommunerna kan bidra till regionala, nationella, europeiska mål samt de globala målen enligt Agenda 2030.

Utöver de digitala utvecklingsträffarna har en öppen enkät på både svenska och engelska använts för insamling av information i SWOT-arbetet där 171 svar kom in. Enkäten har spridits i hela området med hjälp av sociala medier och via LAG-styrelsens nätverk.

Två riktade digitala utvecklingsträffar har genomförts med näringslivscheferna inom Region 10 samt ungdomar eftersom dessa är viktiga målgrupper för den kommande strategin.

En frivillig remissrunda genomfördes och inför denna hölls skrivarmöten med Strategigruppen och LAG-styrelsen och med representanter från de olika kommunerna som bjöds in för att ge återkoppling. Strategin lades ut publikt på vår webbsida för att möjliggöra en bredd av kommentarer och skickades även ut riktat till kommunerna och regionala aktörer.

Därefter gjordes en genomgång av remissvaren i strategigruppen och ett reviderat utkast av strategidokumentet arbetades fram. Utkastet utgjorde grunden för de tre avslutande remisskonferenserna tillsammans med LAG-styrelsen, de ingående kommunerna samt med inbjudna aktörer från partnerskapet enligt bilaga 5.

Strategigruppen och processledaren för strategiarbetet har varit aktiva i de tillfällen till erfarenhetsutbyte som getts via Jordbruksverkets, Landsbygdsnätverkets och Lokal Utveckling Sveriges kanaler.

Samordning med regionernas övriga strategiarbeten har gjorts genom två gemensamma regionala träffar med deltagare från de övriga Leaderområden i regionerna, Region Norrbotten, Region Västerbotten och Länsstyrelserna i respektive region. En dialog har också hållits med tidigare Fiskeområde Vindelälven för att fånga upp viktiga aspekter kring fisket som tillgång för lokalbefolkning, näringsliv och besökare. Dialog har kontinuerligt förts med Leaderområdena i Norr- och Västerbotten (Spira Mare, Leader Polaris, Leader Tornedalen, URnära ideell förening, Fiskeområde Tornedalen Haparanda skärgård 2020).

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	41 297	
	Storlek i km ²	58 925	
	Invånare per km ²	0,7	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född (%)	10	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	0–15 år	8	9
	16–24 år	4	5
	25–44 år	10	11
	45–64 år	12	13
	65-år	14	14
	<i>Totalt</i>	48	52

Ämnesområde	Variabel	Värde				
		Leader Lappland	Region Västerbotten	Region Norrbotten	Riket	
Utbildningsnivå källa: SCB, 2020	Eftergymnasial utbildning <3 år (%)	Män	10 %	15 %	13 %	15 %
		Kvinnor	13 %	15 %	15 %	16 %
		Totalt	12 %	15 %	14 %	16 %
Andel av befolkningen som är i åldern 25–64 år med eftergymnasial utbildning (%)	Eftergymnasial utbildning >3 år (%)	Män	9 %	21 %	15 %	23 %
		Kvinnor	24 %	36 %	30 %	35 %
		Totalt	16 %	28 %	22 %	29 %
Arbetslöshet källa: Regionfakta	Andel öppet arbetslösa i åldern 16–64 år, årsmedeltal 2020 (%)		4,1 %	3,6 %	3,6 %	4,9 %
	Andel i arbetsmarknadsprogram i åldern 16–64 år, årsmedeltal 2020 (%)		3,2 %	2,9 %	3,1 %	3,6 %
	Total (%)		7,3 %	6,5 %	6,7 %	8,5 %
Företagande källa: UC	Antal registrerade företag* per 2021-09-15		5,791	29,182	26,152	1,120,480
	Andel företag per capita		14%	11%	10%	11%
	Andel som ägs eller leds av kvinnor		23%	23%	24%	26%
	Antal företag startade under år 2020		347	1,844	1,691	79,573
	Andel som ägs eller leds av kvinnor som startats 2020		33%	31%	31%	32%

Folkhälsodata

Nedsatt psykiskt välbefinnande			Självskattad hälsa		
Källa: Nationella folkhälsoenkäten för år 2018			Källa: Nationella folkhälsoenkäten för år 2018		
Nedsatt psykiskt välbefinnande innebär att minst två av nedanstående är uppfyllda: 1. Ständig känsla av nedstämdhet mer än vanligt; 2. Förlorat tron på mig själv mer än vanligt; 3. Mer spänd än vanligt; 4. Känd mig värdelös mer än vanligt; 5. Klarat problem sämre än vanligt.			Självrapporterat allmänt hälsotillstånd ger en övergripande bild av hur den egna hälsan upplevs såväl fysiskt som psykiskt.		
			Andel med bra självskattad hälsa, %		
	Män	Kvinnor		Män	Kvinnor
Åsele	7 %	15 %	Åsele	65 %	67 %
Dorotea	21 %	16 %	Dorotea	64 %	51 %
Vilhelmina	11 %	19 %	Vilhelmina	65 %	62 %
Sorsele	15 %	14 %	Sorsele	59 %	67 %
Storuman	5 %	18 %	Storuman	73 %	62 %
Lycksele	20 %	12 %	Lycksele	64 %	61 %
Arjeplog	8 %	16 %	Arjeplog	56 %	71 %
Arvidsjaur	10 %	17 %	Arvidsjaur	64 %	57 %
Snitt i området Leader Lappland	12 %	16 %	Snitt i området Leader Lappland	64 %	62%
Sverige	14 %	20 %	Sverige	74 %	69 %

3.2 Områdesbeskrivning

Geografi och samhällsstruktur

Leader Lappland ligger i Västerbotten och Norrbottens län och består av kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Dorotea, Lycksele, Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Åsele. Vi angränsar till sex andra leaderområden i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland samt Jämtlands län.

Tillgången till naturen och enastående naturupplevelser är både en styrka och en ständig utvecklingsmöjlighet för hela området. Här återfinns det både skogslandskap med inslag av myrar och hedar, sjöar, älvar och vattendrag samt en storslagen fjällvärld. Förekomsten av både natur- och kulturarvslämningar, från istiden, nybyggartiden och från den samiska kulturen, är en viktig tillgång för hela området, både som besöksanledning och som en förståelse för vårt kulturarv och våra traditioner.

I Leader Lapplands område finns det skyddad natur i form av 275 naturreservat och två nationalparker. Fjällhedar, fjäll-björkskogar och barrskogar dominerar Sveriges reservatsarealer. Nästan hälften av den totala arealen av alla naturreservat i Norr- och Västerbotten finns i området.

Inom området finns fem älvar (Ångermanälven, Umeälven, Byskeälven, Piteälven och Vindelälven) varav de två sistnämnda är nationalälvar och den sistnämnda en oreglerad älv och tillika ett Biosfärområde. I dessa vattendrag återfinns flera exklusiva fiskevatten som kan nyttjas både av besökare men framför allt av lokalbefolkningen. Utöver fiske så återfinns det ett rikt djurliv och förutom renen (som en är egen näring) hittar vi fjällräv, fjällgås, järv, björn, ripa och älg.

Trots det stora geografiska området finns flera gemensamma beröringspunkter och i många fall likartade förutsättningar inom kommunerna. Detta gör området till ett funktionellt geografiskt område med ett väl fungerande samarbete på olika nivåer. Ett exempel på samarbete är bland annat Region 10, där 8 av 10 kommuner ingår i Leader Lapplands leaderområde.

Ett antal statliga arbetsgivare verkar inom området bland annat regementet K4 som finns i Arvidsjaur samt Transportstyrelsens kundtjänstenhet och ett av Tillväxtverkets regionala kontor som är placerade i Arjeplog.

Genom Akademi Norr har våra kommuner, samt fem andra kommuner från Västerbottens-, Jämtlands- och Västernorrlands län, gått samman i ett kommunalförbund i syfte att initiera, samordna och genomföra högre utbildning. Varje kommun har även ett lärcentrum kopplat till Akademi Norr, vilket verkar som ett nav för det övergripande samarbetet. Akademi Norr jobbar aktivt med att öka förutsättningarna till att få fler beviljade distansutbildningar till Norrland. Att tillhandahålla distansutbildningar är en väldigt viktig faktor för inlandet i norra Sverige. Utbildningsnivån är generellt sett låg i kommunerna, samtidigt som flera företag efterfrågar högt utbildad personal. I dag ser vi att många måste flytta till studentorter belägna ute vid kusten för att studera, men med utvecklingen av distansutbildningar kan framtiden se helt annorlunda ut och fler kan bo kvar i sina kommuner.

Befolkning och boende

Områdets befolkning har under en längre tid minskat i antal invånare samtidigt som den kvarvarande befolkningen är åldrande. En tydlig trend är att yngre människor flyttar till kusten där det finns ett större utbud av bland annat utbildning, bostäder och arbete.

Området har under de senaste decennierna blivit mer mångkulturellt genom invandring både från länder inom och utom EU. Befolkningstätheten är som störst i tätorter/stad eller i tätortsnära landsbygd.

Det stora landområdet där samerna lever kallas för Sápmi. Sápmi breder ut sig över hela den norra delen av Nordkalotten, från ryska Kolahalvön i öster till svenska landskapet Dalarna i söder. Sápmi som begrepp innefattar både landet Sápmi och folket samerna.

Vårt Leaderområde är en del av Sápmi och här hittar vi 33 % av alla samebyar i Norr- och Västerbotten. Renskötsel är en central och mycket betydelsefull näring i det samiska samhället. Den är inte bara ett sätt att hitta en inkomst - den är också bärare av en lång kulturell tradition och en samisk identitet.

Samtliga åtta kommuner i vårt leaderområde är samiska förvaltningsområden, vilket ställer vissa särskilda krav. Till exempel har samer rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller till väsentlig del på samiska. Samer har även rätt att använda sitt språk i kontakter med kommunen och myndigheter i området. Det är ett viktigt arbete i vårt område att skydda och främja användandet av minoritetsspråket och våra kommuner arbetar aktivt för att stärka och synliggöra språket.

Ett stort bestånd av fritidshus kan både vara en tillgång och utmaning för kommunerna. I området finns fler fritidshus än småhus, vilket skiljer sig från hela Norr- och Västerbotten där det finns många fler småhus än fritidshus. 25 % av alla fritidshus i Norr- och Västerbotten finns i vårt område. Ett högt inflöde av fritidsboende skapar underlag för service och gynnar det lokala näringslivet, men en hög koncentration av fritidsboende under olika tider på året skapar en ojämn belastning på kommunens service och tjänster. Stuginvånarna är inte skrivna på sitt fritidshus och syns därför inte i den officiella statistiken. Det kan därför vara en utmaning för kommunerna och regionerna att bekosta och tillhandahålla tjänster som exempelvis vatten, sophämtning och sjukvård.

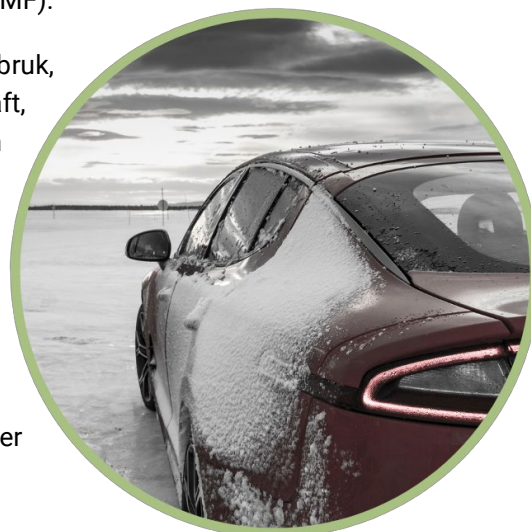
En hyresrätt är den första egna boendeformen för de flesta unga. I hela Norr- och Västerbotten finns det bara 2 % fler småhus än vad det finns lägenhetshus, medan i vårt område har vi 28 % fler småhus. Detta visar att merparten av alla hyresbostäder återfinns i kustkommunerna. En mindre andel hyresrätter, kan leda till att färre ungdomar kan etablera sig både i hyresrätt och på den reguljära bostadsmarknaden överhuvudtaget och för vår del innebär att de flesta ungdomarna söker sig ut mot tätorterna/kusten när de flyttar hemifrån.

Näringsliv, företagsamhet och utbildning

Leader Lapplands verksamhetsområde präglas av engagemang och företagsamhet som ger ett variationsrikt näringsliv. Under 2020 fanns det nästan 6 000 registrerade företag. Andelen av befolkningen i arbetande ålder som driver företag är 14 % vilket är högre än riksgenomsnittet (11 %) och företagen är i stor utsträckning enmans- och mikroföretag eller små- och medelstora företag (SMF).

I området har vi några utpekade basnäringar; skogsbruk, transport, metallindustri, GIS-teknik, gruvor, vindkraft, besöksnäring, rennäring, vattenkraft samt fordons och -komponenttestverksamhet. Offentlig sektor är dock fortfarande generellt den största arbetsgivaren i vårt område.

Under vinterhalvåret är Arjeplog världens ledande centrum för fordons och -komponenttester i kallt klimat. Cirka 4 500 personer från Europas och Asiens fordons- och komponenttillverkare testar sina produkter i stabil vinterkyla på de frusna sjöarna.

Här möts många nationaliteter i en ständig strävan att utveckla framtidens fordon. Även Arvidsjaur och Sorsele tillhör detta testkluster med väl etablerade verksamheter.

I de många fjälldalarna finns flertalet expanderande och framgångsrika besöksnäringstyper såsom exempelvis Borgafjäll, Kittelfjäll, Ammarnäs och Hemavan/Tärnaby. I området återfinns även den populära Kungsleden. Under pandemiåren har besöksnäring påverkats på olika sätt. Det har ökat med "hemestrare" samtidigt som antalet övernattningsplatser har minskat och vissa aktiviteter inte kunnat genomföras på grund av restriktioner. Besöksnäringen är den bransch där det finns stora möjligheter till utveckling, framför allt under lågsäsong.

Det finns i dag stora möjligheter att kunna arbeta platsberoende då det finns god internetuppkoppling i stora delar av området. Dessutom görs flera stora satsningar inom industrin i regionerna. Här finns det ett behov av kompetensutveckling och möjlighet till utveckling även i vårt område.

Naturtillgångar med möjligheter till vidareförädling av råvaror är något som är en näringsgren på frammarsch. I området finns ca 400 jordbruk, varav 52 % av dem är mindre sortens jordbruk på upp till 5 hektar. Av den totala arean i vårt område är enbart 2 % åkermark/betesmark/skogsmark. Vi ser dock en viss trend i att starta fler småskaliga jordbruk i olika former som inte är livsmedelsproducerande utan arbetar med diversifiering. Till exempel förädling och försäljning av gårdsprodukter och hantverk. I vårt område återfinns även två större fiskodlingar med kunder i hela Norden.

Samhällsservice och infrastruktur

I och med leaderområdets stora geografi finns ett stort vägnät med många mil landsväg. Europavägarna E12 och E45 korsar området i öst-västlig riktning respektive nord-sydlig riktning. Tillgängligheten till Norge är god med tre anslutande vägar, bland annat så har vi Vildmarksvägen som blivit mer och mer besökt de senaste åren. Parallellt med E45 finns Inlandsbanan som trafikeras sommartid med turist- och godståg och passerar flera av områdets kommuner. En tvärbana finns för sträckan Storuman - Umeå där persontrafiken lades ner på 90-talet för sedan återupptas igen på sträckan Lycksele - Umeå år 2011.

Området har i dagsläget god nationell tillgänglighet med fyra trafikerade flygplatser i Lycksele, Vilhelmina, Hemavan och Arvidsjaur. Dessa är en förutsättning för fordons och -komponenttestverksamheten som finns i vårt område. Utöver detta så knyter flygplatserna ihop området med resterande av Sverige och världen.

Mobilnätet har fortfarande vita fläckar med dålig täckning medan den digitala infrastrukturen är förhållandevis mycket god och fast fiberuppkoppling finns inte bara i centralorter utan även i många byar och en fortsatt utbyggnad är prioriterad i kommunerna.

Kommunal service finns i form av bland annat för- och grundskolor, SFI och introduktionsutbildning, gymnasieskolor, omsorg, bibliotek och fritidsanläggningar. Dessa återfinns dock främst i tätorterna. Kommunerna äger fibernät, ansvarar för avfallshantering och även i hög utsträckning för dricksvatten och avlopp.

Hälso- och sjukvård finns i området i form av hälsocentraler, sjukstuga, ambulanshelikopter samt lasarett i Lycksele. Ambulans finns även på ett antal orter.

Den statliga närvaron och servicen förändras och trots decentraliseringsprincipen minskar tillgängligheten då servicekontor inte finns på alla orter. Service kräver numer uppkoppling och en digitalt mognad för att möjliggöra för personer att bo kvar på landsbygden i området.

Det finns viss kollektivtrafik som knyter ihop de större orterna i länet, men också över länsgränserna. På grund av de stora avstånden samt relativt få människor är så arbetspendling med kollektivtrafik näst in till omöjlig i dagsläget.

Livskvalitet, sociala sammanhang och mötesplatser

I område finns ett levande kulturliv. Här återfinns förutom den samiska kulturen, folkbildningstradition, kulturskapare, ideella krafter och offentliga kulturinstitutioner. Kulturaktiviteter kan exemplifieras i form av konst, hantverk, skrivande, musik, teater och dans. Utbudet av kultur, shopping och upplevelser är dock nästan uteslutande kopplade till tätorterna/staden i området.

Det finns flera kulturbyggnader och kulturmiljöer i området. Exempelvis kulturhus, folkparker, och hembygdsgårdar. Området har en historia av starka ideella krafter och antalet föreningar är stort i förhållande till befolkningen i form av byaföreningar, jakt- & fiskeföreningar, idrottsföreningar och andra intresseföreningar. En stor del av det lokala fritids- och aktivitetsutbudet kommer från föreningslivets ideella verksamheter och arrangemang. I området finns stora möjligheter till upplevelser för den som är intresserad av djur, natur och friluftsliv. Naturen har stor betydelse i området, både för försörjning och livsstil. Naturen nyttjas av många olika aktörer och i olika syften, både för rekreation och företagsmässigt.

Vårt område präglas av engagerade människor som vill göra skillnad vilket påverkar det traditionella föreningslivet och förutsättningarna att driva verksamhet och underhålla byggnader och anläggningar då sammanslutningsformerna ser annorlunda ut nu jämfört med för 10 år sedan.

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

I utvecklingsträffar och via enkäten har en insamling av områdets styrkor, svagheter, möjligheter och hot samlats in och dessa sammanfattas i Bilaga 2 SWOT-analys. Generellt kan sägas att den största styrka som framförts i enkät och under utvecklingsträffarna är människorna som bor och verkar i området och de är också dessa som är de viktigaste möjliggörarna för utveckling. Specifikt har ett antal rubriker identifierats för områdets behov och utvecklingsmöjligheter utifrån SWOT-analysen och dessa beskrivs nedan.

Attraktiva livsmiljöer

”Hög livskvalitet i attraktiva miljöer”¹ och ”Västerbotten - En region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i”² är insatsområden och prioriteringar som Region Norrbotten och Region Västerbotten lyfter fram utifrån behovet att stärka regionernas attraktionskraft.

Även i Leader Lapplands område ses det som viktigt att utveckling sker för mer attraktiva livsmiljöer vilket knyter an till regionernas utvecklingsstrategier. Ett hot som finns mot att kunna tillvarata områdets utvecklingsmöjligheter och som lyfts är den negativa befolkningsutvecklingen i området vilket är en trend som behöver motverkas. En viktig målgrupp att arbeta med i detta sammanhang är ungdomar.

Mediabevakningen av landsbygden är generellt låg och ger många gånger en negativ bild där staden sätts som norm. Denna bild delas dock inte av de boende i vårt område, utan den lokala andan och stoltheten kommer fram i samtal med invånarna.

En svaghet som förts fram är bristen på förebyggande folkhälsoarbete där också statistiken visar att måendet i området ligger under genomsnittet. Insatser utifrån att stärka det psykiska och fysiska välmåendet ses som viktiga för utvecklingen i området.

Utifrån perspektivet livsmiljöer så framhålls närheten till vardagens service och samtidigt områdets gleshet som möjligheter. Den till stora delar orörda naturen och de rika naturupplevelsorna beskrivs vara viktiga, framför allt för de boende i området men även för besökare. Det samiska kulturarvet ses som värdefullt att förvalta och utveckla då det ger en förankring i platsens traditioner och historia.

Två av landets fyra nationalälvar finns i området och fisk och fiske är möjliga utvecklingsområden till gagn för lokalbefolkningen, besöksnäringen och miljön.

¹ Regional utvecklingsstrategi Norrbotten 2030

² Regional utvecklingsstrategi Västerbotten 2020–2030

Här har också viktig input kommit från Fiskeområde Vindelälven om deras förslag på framtida åtgärdsförslag.³

I definitionen av livsmiljö avses både digitala och fysiska platser eller sociala miljöer.

Samverkan för lokal utveckling

Samverkan och samarbete i utvecklingsfrågor på alla nivåer mellan det ideella, offentliga, näringslivet och även akademien är ord som återkommer ett flertal gånger som en möjlighet och viktigt att arbeta för då det är förutsättningen för en positiv utveckling.

Alla målgrupper för utvecklingsträffarna (föreningsliv, företagare och näringsliv och den offentliga sektorn) lyfter fram närheten mellan människor och korta beslutsvägar samt samarbete och samverkan som styrkor. Föreningslivet och det offentliga framför att man är bra på att arbeta kommunövergripande där bland annat exempel på samverkan finns mellan olika idrottsföreningar och samhällsfunktioner. I området finns en stark tradition av att samverka över kommungränserna som är en fördel i utvecklingsarbete. Region 10⁴ är ett exempel på hur tio av inlandskommunerna (där områdets alla åtta ingående kommuner ingår) har gått samman för att stärka området.

En fråga som ställs är "hur snabbt politiker och näringsliv tillsammans kan kliva in med ideella krafter för att driva platsbaserad utveckling". Här ses det som en möjlighet att kommunerna och LAG sprider ordet att det via Leader går att genomföra utveckling och förändring. Det förs också fram att det är viktigt att skapa förutsättningar för att få in ungdomar och utrikesfödda i utvecklingsarbete inom alla områden och sektorer vilket sannolikt kommer att kräva utveckling av nya arbetssätt och metoder.

Stärkt ideellt engagemang

Det finns ett stort engagemang inom den ideella sektorn och området präglas av engagerade människor som vill få området att hållbart utvecklas. Både föreningslivet och representanter från det offentliga lyfter fram att föreningarna ses som en resurs. Inom föreningslivet lyfts det dock som en svaghet och risk att engagemanget som krävs vilar på ett fåtal personer som får bära ett stort ansvar och lägga mycket tid på det ideella engagemanget. Det finns ett behov av att hitta sätt att stödja nya former för ideellt engagemang

Det ses också som en möjlighet att mobilisera människor som inte är beredda att delta i föreningslivet men kan tänka sig göra enskilda insatser.

³ Åtgärdsförslag För fiskets utveckling i Vindelälvens avrinningsområde och Umeälvens nedre del 2022–2027

⁴ <https://region10.se/>

Hållbart näringsliv

De regionala utvecklingsstrategierna lyfter fram vikten av att arbeta för utveckling av ett hållbart näringsliv där samverkan, innovation och entreprenörskap är ord som lyfts fram. Inom regionerna finns också specifika strategier inriktade mot livsmedel⁵, innovation- och specialisering⁷ och besöksnäring⁸ att förhålla sig till.

I utvecklingsträffarna framhålls att man inom området är bra på att skapa sina egna arbetstillfällen. Det breda och diversifierade näringslivet lyfts fram som en styrka där bland annat besöksnäring och fordons och -komponenttestverksamheten nämns som exempel. Det framhålls också att småföretagen är av stor betydelse för ett hållbart näringsliv och att det är viktigt att synliggöra dessa.

Människorna i området beskriver sig som företagsamma entreprenörer vilket också styrks av statistiken som visar att företagandet ligger över riksgenomsnittet i området. Andelen företag som startats under 2020 och som ägs eller leds av kvinnor ligger över riksgenomsnittet för området vilket visar på en stark utveckling av kvinnors företagande.

Det som förts fram på utvecklingsträffarna och i enkäten är att det finns ett behov av att stödja mindre företag och entreprenöriella människor. Något som framförs som en svaghet är att en infrastruktur för besöksnäringen saknas och att många aktiviteter är säsongsbundna vilket inte gynnar besöksnäringen över hela året. Infrastruktur i form av transporter, postgång, bredband och mobiltäckning beskrivs också som svagheter. Det framhålls att innovationsbegreppet behöver definieras och konkretiseras utifrån ett Leaderperspektiv.

Möjligheterna inom företagsamhet och näringsliv syns vara ett flertal i en bredd av näringar och branscher där också behovet av utveckling lyfts för det samiska näringslivet.^{9 10} Det poängteras också att det finns utvecklingsmöjligheter i att skapa förutsättningar för nyetableringar. Industrisatsningarna som görs i regionerna behöver också följas för att fånga upp den påverkan som kan komma att uppstå för områdets näringsliv både utifrån ökade utmaningar kring kompetensförsörjning eller potentiella utvecklingsmöjligheter.

⁵ Nära mat – Norrbottens livsmedelsstrategi 2016–2020

⁶ Mer mat från Västerbotten – Regional livsmedelsstrategi 2021–2030

⁷ Region Norrbotten: Norrbottens innovationsstrategi eller Norrbotten smart specialiseringsstrategi

⁸ Besöksnäringen är viktig för Västerbotten, uppdatering 2021, Region Västerbotten

⁹ Sápmi – en näringsmässig resurs. Näringspolitisk strategi, Sametinget. 2019

¹⁰ Sametinget: Läget i Sápmi – en kartläggning av samiskt näringsliv 2019

Besöksnäringen lyfts som en styrka och ett viktigt utvecklingsområde. Exempel på utvecklingsmöjligheter är att tydliggöra turistinformation, att utveckla inlandsbanan och att gå ihop flera parter för att kunna utveckla bredare tillsammans. Man lyfter också att det är viktigt att ha fokus på hela året och inte bara under säsong, vilket också är en av nyckelfaktorerna som Jordbruksverket lyfter i sin rapport med rekommendationer för att stärka besöksnäring på landsbygden.¹¹

Andra näringar som också lyfts fram som viktiga att ta fasta på är livsmedel, självförsörjning, det småskaliga, lokala och närproducerade samt näringar som är kopplade till den gröna omställningen och digitaliseringen.

Området är rikt på naturresurser i form av både mineral, skog, vattenkraft och områden för vindkraft. Att tillvarata dessa resurser ses som både ett hot mot den orörda naturen och som en möjlighet att skapa lokala ekonomiska förutsättningar.

Smarta Landsbygder

Smarta Landsbygder¹² utvecklar kreativa lösningar på lokala utmaningar och är ett begrepp som European Network for Rural Development tog fram i ett tematiskt arbete mellan år 2017 och 2020.¹³ Genom att vara smart kan de unika styrkor och möjligheter som finns i bygden nyttjas för en hållbar utveckling. Ofta är en smart landsbygd innovativ och nyttjar digital teknik. Arbetet utgår från nya initiativ, eller sådana som redan finns, och finansieras av offentliga aktörer, privata aktörer eller både och. Smarta landsbygder gynnas av samarbete och nätverkande med andra platser - både på landsbygd och i stad.

De regionala serviceprogrammen^{14 15} är också viktiga ramverk att förhålla sig till i sammanhanget. Dessa syftar till att skapa förutsättningar för människor och företag att bo och verka i alla delar av regionerna samt främja en tillfredsställande servicenivå på kommersiell och offentlig service utifrån realistiska förutsättningar och inom rimliga avstånd.

¹¹ Jordbruksverket – Rekommendationer för att stärka besöksnäringen på landsbygden

¹²

<https://www.landsbygdsnatverket.se/vadgorvi/smartalandsbygder.4.2f27e8181705884962775787.htm>

¹³ https://enrd.ec.europa.eu/enrd-thematic-work/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages_en

¹⁴ Regionalt serviceprogram för Västerbotten 2014–2020

¹⁵ Region Norrbotten: Regionalt serviceprogram Norrbottens län 2014–2018 samt kompletteringar 2020–2021

I Leader Lapplands område ses generellt en minskad samhällsservice på grund av centralisering. Genom att tänka smart landsbygd finns möjligheter att på innovativa sätt hitta nya kombinationer av aktörer som går samman i ett utvecklingsarbete. Det kan handla om hur man organiserar sig smartare, och om hur man får tillgång till service på nya sätt.

Utbildningsnivån i området är låg och det är svårt att rekrytera arbetskraft. Vidare ses det som en svaghet att det inte finns tid för att utveckla spetskompetens, då vi är få individer boende i området. Detta leder till att människor ofta behöver arbeta brett och därmed blir mer generalister. I utvecklingsträffar och enkät framhålls nyttjandet av digital teknik som en viktig möjliggörare för att kunna bo och verka på en liten ort och att samtidigt kunna arbeta, utbilda sig och mötas på distans. Digital teknik är också viktigt i marknadsföring för områdets arbetsgivare både för att kunna locka kompetens att flytta till området och för att kunna distansrekrytera kompetens.

Omvärldsanalys

Planer och strategier som har använts som informationskälla och som vi har förhållit oss till är främst de regionala utvecklingsstrategierna och de ingående kommunernas kommunala planer. Barnkonventionen¹⁶ och Agenda 2030 har varit självklara att lyfta för att få in det globala perspektivet vid utvecklingsträffar och kopplingar har gjorts till de globala målen i strategins insatsområden. Vidare har information inhämtats från flertalet tematiska planer, rapporter och strategier med koppling till strategins inriktning, såsom; service, kulturella och kreativa näringar, smart specialisering, jämställd tillväxt, besöksnäring, civilsamhälle och föreningsliv, skogsnäring samt de samiska näringarna.^{17 18 19 20 21 22 23}

En omvärldsspaning på nationell nivå gjordes under ledning av Kairos Future²⁴, specifikt framtagen för lokalt ledd utveckling, och en översyn har även gjorts av landsbygdspropositionen²⁵ samt den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030²⁶.

De planer, rapporter och strategier som analyserats överensstämmer väl med vår strategi och med den information vi erhållit vid workshops och enkäter.

¹⁶ FN:s konvention om barnens rättigheter, UNICEF

¹⁷ Region Norrbotten: Handlingsplan för jämställd regional tillväxt 2017–2018

¹⁸ Riksidrottsförbundet och Norrbottens idrottsförbund: Idrottens förändringsarbete - Strategi 2025

¹⁹ Riksidrottsförbundet: Idrottsrörelsens landsbygdsprogram – Ett Sverige fullt med rörelse och gemenskap

²⁰ Småföretagarnas riksförbund rapport: Företag på landsbygder, viktigare än någonsin.

²¹ Ersta Sköndal Bräcke Högskola: Medborgerligt engagemang i Sverige 1992–2019

²² Strategi för Västerbottens regionala skogsprogram

²³ Skogsnäringen i Norrbotten fram till och med 2030

²⁴ Kairos Future: Tolv trender för lokal utveckling

²⁵ Landsbygdspropositionen. Prop. 2017/18:179

²⁶ Regeringens skrivelse: Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Skr. 2020/21:133

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Vår vision:

Leader Lappland - Med kraft tillsammans skapar vi utveckling och ett liv i balans - helt enkelt en plats att längta till!

Beskrivning:

Visionen förstärker det området redan är starka på och som värderas högt; drivkraft, samarbete, gemenskap, frihet och trygghet. I området finns stor potential till utveckling och att ha ett liv i balans med god hälsa. Närheten, naturen och det rika och varierade näringslivet skapar grund att bygga vidare på det lokala, småskaliga och hållbara samt stimulerar den lokala företagsamheten och ideella engagemanget. Med visionen bidrar Leader Lappland till att skapa en plats som är attraktiv och trivsamt för både lokalbefolkning och besökare, en plats att längta till.

4.2 Mål

Strategins mål är att med utgångspunkt från trepartnerskapet:

1. Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans
2. Stärka och utveckla den lokala företagsamheten
3. Stärka och utveckla det ideella engagemanget

De tre målen bidrar tillsammans till två av huvudmålen inom den europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling; att säkerställa hållbar förvaltning av naturresurser och klimatåtgärder samt att uppnå en balanserad territoriell utveckling av landsbygdsekonomier och samhällen på landsbygden, inklusive sysselsättningskapande och -upprätthållande åtgärder.

1. Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans

Det ses som viktigt att ha en målsättning för fysiskt och psykiskt välbefinnande och trivsel för att behålla alla de människor som redan bor här samtidigt som det också är viktigt för att skapa förutsättningar för ökad inflyttning. Genom att arbeta för att bygga vidare på den potential som möjliggörs av lokala lösningar, digital teknik, kultur och natur som finns i området skapas förutsättningar för en hållbar miljö och livsmiljö där människor från hela världen kan trivas att bo och att besöka. Detta mål kopplar ihop väl med visionerna och de övergripande målen i de regionala utvecklingsstrategierna för såväl Norrbotten som Västerbotten som båda framhåller vikten av regioner som är välkomnande och attraktiva och där hållbarhetsbegreppet är centralt.

2. Stärka och utveckla den lokala företagsamheten

Samverkan, samarbete och kunskapsspridning är angeläget för att kunna lösa utmaningar och svara mot behov i området. Det är också angeläget att tillsammans utveckla och stärka gemensamma platser för företagsamhet som är inkluderande, jämställda och bidrar till mångfald. Det ses också som betydelsefullt att ytterligare stimulera företagsamheten som finns i området för att därigenom skapa högre självförsörjandegrad och ett näringsliv som är i mer balans och där småskaligt, cirkulärt och närproducerat blir viktiga komplement i det befintliga ekosystemet som företagen verkar i. Detta mål kopplar väl ihop med båda de regionala utvecklings- och livsmedelsstrategierna.

3. Stärka och utveckla det ideella engagemanget.

I behovsanalysen framgår tydligt att det finns mycket engagerade människor i området som arbetar ideellt och bidrar till positiv utveckling och dessa behöver värnas och stöttas. Ett ökat engagemang hos medborgare, framför allt de som idag står utanför föreningslivet i högre grad till exempel ungdomar och utrikesfödda, skulle stärka den ideella sektorn. Det skulle också ge fler personer möjlighet att påverka fritidsutbudet i sin vardag och bli delaktiga i samhällsutvecklingen. Detta mål kopplar väl ihop med RUS Västerbottens prioritering "En nytänkande och smart region".

4.3 Insatsområden

Insatsområde 1: Attraktiv och hållbar boenderegion (Bidrar till mål 1 samt mål 2)

En stor potential finns i att nyttja möjligheterna med digital teknik för distansoberoende lösningar, service och inkluderande mötesplatser. Även fysiska miljöer och mötesplatser behöver utvecklas och anpassas så att dessa blir mer attraktiva och tillgängliga samt utveckla aktivitetsutbudet inom kultur och fritid med särskild vikt på inkludering av målgruppen barn och ungdomar. Vidare ses insatser som stödjer hälsofrämjande aktiviteter vara av stor betydelse för en attraktiv boenderegion. Mötesplatser som gynnar åldersövergripande aktiviteter är viktig i ett alltmer ålderssegregerat samhälle. Det är också viktigt att vidareutveckla ett gott ambassadörskap för området och medvetandegöra samt kommunicera områdets styrkor och de rika natur- och kulturvärdena både till befintliga och framtida boende i området och till besökare.

Kopplar specifikt till följande globala mål:

3: God hälsa och välbefinnande

5: Jämställdhet

10: Minskad ojämlikhet

11: Hållbara städer och samhällen

16: Fredliga och inkluderande samhällen

Insatsområde 2: Hållbar utveckling (Bidrar till mål 1 samt mål 2)

En smart landsbygd och stärkt social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet kan åstadkommas genom att nyttja möjligheterna som finns i samarbeten som tar avstamp i cirkulära ekonomiska modeller och genom att lyfta lokala resurser, lokal produktion och hög förädlingsgrad. En stor potential finns också i att involvera omgivande aktörer i byar, samhällen och städer i regionerna och nyttja de möjligheter som uppstår i regionernas industriinvesteringar. Det är också viktigt att skapa förutsättningar för och stärka områdets alla näringar utifrån att minska det ekologiska fotavtrycket.

Kopplar specifikt till följande globala mål:

7: Hållbar energi för alla

8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

11: Hållbara städer och samhällen

12: Hållbar konsumtion och produktion

13: Bekämpa klimatförändringarna

15: Ekosystem och biologisk mångfald

Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer (Bidrar till mål 1 samt mål 3)

Att stärka människors fysiska och psykiska välbefinnande i området ses som en viktig insats där mångfald, jämställdhet, likabehandling, icke-diskriminering och social hållbarhet ses som centrala begrepp. Utifrån Folkhälsomyndighetens definition är "ett socialt hållbart samhälle ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader.

Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen”. Att adressera frågor kring HBTQI, intersektionalitet, integration, mångfald och accepterande förhållningssätt ses som viktigt. Likaså ses ungas delaktighet och inkludering samt utveckling av mötesplatser för ungdomar som viktiga. Det finns också en stor potential i att utveckla ett långsiktigt hållbart föreningsliv som möter samtidens behov och som öppnar upp för nya eller bevarade former för ideellt engagemang och som i högre grad inkluderar unga, utrikesfödda samt ursprungsbefolkningen.

Kopplar specifikt till följande globala mål:

3: God hälsa och välbefinnande

5: Jämställdhet

10: Minskad ojämlikhet

11: Hållbara städer och samhällen

16: Fredliga och inkluderande samhällen

Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag (Bidrar till mål 2 samt mål 3)

En styrka i området som återkommande har beskrivits är det samarbete och samverkan som sker mellan alla sektorer och mellan kommuner. Det är viktigt att vidareutveckla detta då den lokala samarbetsförmågan ses som en smart grund för en hållbar utveckling av sina bygder och för jobb och service.

Nyskapande lokala samarbeten, smarta strategier, nätverk och kluster av små företag, ideella krafter och privatpersoner är viktiga för gemensam utveckling och innovation. Särskilt positivt är insatser som involverar flera byar och/eller kommuner.

Kopplar specifikt till följande globala mål:

11: Hållbara städer och samhällen

16: Fredliga och inkluderande samhällen

17: Genomförande och globalt partnerskap

4.4 Indikatorer och målvärden

EU:s resultatindikatorer

Mål	Insatsområde	Indikator kod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	R.37	Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden.	Sysselsättningen ska ha skapats som senast vid projektslut. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	2
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	R.40	Smart omställning av ekonomin på landsbygden.	Antal framtagna strategier för smarta landsbygder.	4
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	R.41	Sammanlänkning av landsbygden i Europa.	Antal invånare på landsbygden som tar del av förbättrad tillgång till tjänster och infrastruktur genom stöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken.	40 000

Nationella indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikator kod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	N.01	Nya företag	Antal nya företag som skapats under projekttiden på grund av projektet. Med företag menar vi olika organisationsformer som till exempel enskild firma, AB och ekonomisk förening.	8
Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	N.02	Bevarad sysselsättning	Med bevarad sysselsättning menar vi arbetstillfällen som inte hade kunnat finnas kvar utan det mottagna stödet. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	8
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer	N.05	Nya mötesplatser	Antalet mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. En mötesplats kan vara fysisk i form av en ny eller återställd lokal där olika verksamheter kan äga rum. Till exempel hembygdsgårdar eller övriga samlingslokaler. En mötesplats kan också vara ett digitalt forum om det är begränsat till en tydligt avgränsad målgrupp och det finns sätt att interagera. Till exempel en facebook-grupp. Hemsidor eller bloggar räknas inte.	50
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer	N.06	Nya fritids- och kulturverksamheter	Antalet fritids- och kulturverksamheter som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. Till exempel kan detta inkludera ungdomsverksamheter, teatergrupper, idrottsföreningar och språkcaféer. Endast antalet olika verksamheter ska räknas. Man ska inte räkna in antalet träffar som de haft eller antalet deltagare som medverkat.	50

Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	N.07	Nya nätverk och samarbeten	Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.	16
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	N.08	Nya dagsbesökare	Antalet nya dagsbesökare per år som projektet beräknas ha skapat. Dagsbesökare är besökare som inte övernattar på platsen för besöket. Här handlar det om en uppskattning per år så det gör inget om projektet hinner ta slut innan man har uppmätt ett år med besökarantal. Men det underlättar uppskattningen om man har hunnit mäta besökare under en period.	10 500

Lokala indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikator kod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.07	Utbildnings tillfällen	Antal tillfällen som en utbildning hålls för deltagare. Det kan till exempel vara så att samma utbildning erbjuds vid flera tillfällen till olika grupper av personer, eller att samma grupp av deltagare ses vid flera tillfällen. I båda fallen är det en utbildning som innehåller flera utbildningstillfällen.	6
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.11	Projektdeltagare som omsätter ny kunskap i praktik.	Andel projektdeltagare som efter en kompetenshöjande insats anger att de har omsatt sina nya kunskaper i praktik. Till exempel kan det vara företagare som efter insatsen arbetar på ett annat sätt på grund av den nya kunskapen. Mäts vid projektslut.	20
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.12	Projekt som drivs av unga.	Detta innebär att projektledaren/ledarna är personer under 25 år.	8

Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion	L.13	Bevarade fritids- och kulturaktiviteter	Antal fritids- eller kulturaktiviteter som har vidareutvecklats och/eller hade upphört om inte projektet genomförts. Det är alltså inte antalet tillfällen som aktiviteterna genomförs eller antalet deltagare de har som ska räknas här.	6
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.14	Bevarade mötesplatser	Antal fysiska eller virtuella mötesplatser som skulle upphört existera om inte projektet genomförts.	6
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.16	Nya servicelösningar	Servicelösningarna ska vara nya på så sätt att man vill testat eller introducerar nya metoder för att uppnå förbättrad lokal service som kan utveckla en bygd.	3
Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.21	Företag som samarbetar	Antal företag som samarbetar i ett projekt för att uppnå gemensamma resultat. Till exempel en ny produkt.	4

Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling	L.26	Ny sysselsättning, säsongarbete	I den här indikatorn räknas hur många årsarbetskrafter som säsonganställningar motsvarar. En årsarbetskraft är 1720 timmar. Dessa anställningar ingår inte i EU-indikatorn där sysselsättningen ska vara bestående.	2
Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Cirkulär ekonomi, miljö och klimat	L.29	Ny sysselsättning, personer under 25 år	I den här indikatorn räknas hur många timmars sysselsättning som skapats i projekt som arbetar med ungdomar. En årsarbetskraft är 1720 timmar. Personer under 25 år räknas som ungdomar enligt en definition från MUCF.	1
Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten	Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.30	Organisationer i nya nätverk	Antal företag, föreningar eller andra organisationer som ingår i nya nätverk som uppkommit genom projektet. Nätverket bedöms vara bestående efter projektets	48
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans Mål 2: Stärka och utveckla den lokala företagsamheten Mål 3: Stärka och utveckla det ideella och privata engagemanget	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 2: Hållbar utveckling Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer Insatsområde 4: Samverkan och nya nätverk mellan lokala företag	L.34	Projektdeltagare som känner ökad framtidstro	Andel projektdeltagare som vid projektslut känner ökad framtidstro i sin bygd. Detta kan vara att man känner att utvecklingen går åt rätt håll, att man har större möjlighet att påverka etc.	800
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion	L.40	Insatser som främjar fritidsfisket	Detta kan omfatta till exempel antal informationskampanjer, utbildningar eller liknande för att främja fritidsfisket. Men också fysiska åtgärder som direkt påverkar vattendrag och/eller fiskebestånd.	16
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer	L.45	Invånare med ökad tillgång till friskvårdsaktiviteter	Antal personer som får tillgång till friskvårdsaktiviteter som inte funnits tillgängliga innan projektet. Baseras på en uppskattning av projektägaren.	5 000

Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion	L.48	Nya aktiviteter utanför högsäsong	Aktiviteter för besökare som skapas/tillkommer genom projektet är nya på marknaden och ger försäljningsintäkter under den perioden som anses vara lågsäsong för den aktuella sektorn. Det kan alltså vara under vintern eller under sommaren beroende på var i landet och inom vilken bransch.	10
Mål 1: Stärka och utveckla ett attraktivt område där människor lever hållbart och i balans	Insatsområde 1: Attraktiv boenderegion Insatsområde 3: Stärkta människor och sociala miljöer	L.50	Nya besöksmål	En fysisk plats som erbjuder en eller flera besöksanledningar och som tillkommit genom projektet.	20

5 Genomförande

5.1 Kommunikation

En avgörande framgångsfaktor för att kunna uppfylla strategins mål är att nå ut med information om strategin och dess innehåll. Det är också viktigt att få ut budskapet om Leader och leadermetoden samt vilka möjligheter och resurser det finns att söka projektmedel. I det sammanhanget är det också av stor vikt att lyfta fram det stöd som finns för sökande hos utvecklingskontoret vilket är något som är unikt för Leader. Något som ytterligare är prioriterat är att allmänheten känner till arbetet med och effekterna av leadermetoden samt EU:s roll inom den lokala utvecklingen.

Vidare behöver de resultat och effekter som uppnås kommuniceras löpande under programperioden för att redogöra för insatsernas miljö- och samhällsnytta och för att ytterligare stärka utvecklingen i den riktning som strategin pekar ut.

Kommunikationen riktas till följande målgrupper:

1) Personer och organisationer som söker stöd

Ideella föreningar, företagare, organisationer och som bidrar till hållbara levande landsbygder

2) Samarbetspartners

kommunerna, närliggande Leaderområden, regionala samordnare och aktörer för ungdomsverksamhet, besöksnäring, företagsutveckling etc.

3) Vidareförmedlare

Regionala organisationer, kommunala näringslivs-, kultur och fritidsorganisationer, företagareorganisationer, bygderåd, föreningsråd

4) LAG

5) Allmänheten

Invånare i deltagande kommuner

6) Medfinansierare

De deltagande åtta kommunerna samt Region Norrbotten och Region Västerbotten.

Kommunikationsstrategier

För att nå målgrupperna under alla faser nyttjas digital teknik för att nå ut med information och skapa delaktighet på distans. För att ytterligare stärka det viktiga relationsskapandet är det också nödvändigt att skapa utrymme för personliga möten där man träffas fysiskt på samma plats.

Digitala kommunikationsplattformar såsom hemsida och social media för Leaderföreningen behövs samt att tillgodose kommuner och samarbetspartners med information som kan spridas via kommunernas och samarbetspartnerns kanaler.

PR och media är kanaler som också bör nyttjas för att nå ut med information om större händelser men också med berättelser och goda exempel på projekt. Alla har inte tillgång till den digitala tekniken, därför bör också lokala annonsblad nyttjas samt att ett visst tryckt material i form av informationsblad och foldrar bör finnas tillgängligt.

För att sprida information i hela den stora geografiska ska lokala Leaderambassadörer finnas i alla kommuner som aktivt söker upp målgrupper för projektstöd, deltar i lokala träffar, bjuder in till träffar och sprider information och kunskap om möjligheterna med Leader.

Kommunikation under programperiodens faser

Uppstartsfasen

Kommunikationen ska under fasen riktas till alla målgrupper för att sprida generell information om Leader och strategiframtagningsprocessen.

Genomförandet

Under genomförandet ska kommunikationen ske med alla målgrupper men huvudfokus ska vara på allmänheten och de som har projektidéer att söka stöd för.

Uppföljnings- och utvärderingsfasen

Under slutfasen ska de goda exemplen, resultaten av hela strategin och utvärdering av programperiodens jobb spridas till alla målgrupper. Erfarenheter och lärdomar ska dokumenteras för att finnas som underlag inför nästa programperiod.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49 % av rösterna. Efter prioritering fastställer Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

I området finns flertalet myndigheter och organisationer som jobbar med utvecklingsfrågor och det blir därför viktigt att tydliggöra och prioritera vilka av dessa som är de viktigaste utvecklingsplanerna- och strategierna som den här strategin ska samordnas med. Det betyder inte att det endast är de planer och strategier som nämns här som behöver bevakas. Omvärlden är i ständig rörelse och det behöver finnas en beredskap även för en bredare samordning ifall så krävs.

Det ses som viktigt att koppla sig nära de regionala aktörerna för att hitta synergieffekter och för att vid behov kunna växla upp medel som därmed kan accelerera utveckling.

Det regionala utvecklingsansvaret ligger hos Region Norrbotten respektive Region Västerbotten som beskriver mål och riktning för regionernas utveckling i de Regionala Utvecklingsstrategierna (RUS). Dessa utvecklingsstrategier är två av de viktigaste skrivelserna att samordna denna strategi med för att lokal och regional nivå ska arbeta åt samma håll. I Region Norrbotten fastslås att "den regionala utvecklingsstrategin ligger till grund för en fortsatt bred och lyhörd samverkan mellan alla aktörer i Norrbotten" och att "en återkommande, årlig konferens om regional utveckling i Norrbotten ska genomföras". Genom att delta på utvalda regionala utvecklingskonferenser kan de regionala strategierna samordnas med leaderstrategin.

De båda länsstyrelserna handlägger och ansvarar för det regionala genomförandet av Landsbygdsprogrammet utanför Leader. För att undvika dubbelfinansiering och ge förutsättningar för synergieffekter mellan projekt i de båda programmen ska insatser samordnas med länsstyrelserna. En kontinuerlig dialog mellan utvecklingskontoret och länsstyrelsen är därför nödvändig.

Hos de deltagande kommunerna finns en kommunplan för varje kommun som beskriver de kommunala visionerna och målen. Under strategiframtagningen har kommunerna deltagit med representanter som har roller med utvecklingsansvar.

I genomförandet av strategin blir det viktigt att bevaka eventuella ändringar i de kommunala planerna.

LAG-styrelserepresentanterna från den offentliga sektorn fyller här en viktig roll att hålla sig uppdaterade på innehållet i kommunplanerna.

Intresse för samarbete finns även från de övriga norrbottniska och västerbottniska Leaderområdena. Under strategiframtagningsprocessen har det med jämna mellanrum varit avstämningsmöten för att lyfta frågor och utforska möjligheterna till ett fördjupat partnerskap mellan Leaderområdena. Konkreta exempel på samarbetsformer som diskuterats är årlig konferens för Leaderområden i Norr- och Västerbotten samt fortsatta regelbundna träffar mellan verksamhetsledarna och mellan ordförandena samt att det också ska utredas möjligheten att upphandla delade tjänster som stödjer utvecklingskontoren, se även avsnitt 6.3 Driften - den operativa verksamheten.

Betydelsefulla nätverk att delta i är de inom Lokal Utveckling Sverige (LUS), European Leader Association for Rural Development (ELARD) samt Landsbygdsnätverket.

Under genomförandet av strategin är en viktig faktor för att upprätthålla och utveckla samarbete och samverkan att det finns ett aktivt deltagande från leaderområdets representanter i lokala och regionala samverkanforum. Ytterligare en nyckel till gott samarbete, god samverkan och en inkluderande och hållbar utveckling är att LAG-styrelsen har ett tydligt representantskap och mandat från sina respektive sektorer vilket möjliggör för respektive ledamot att bli den viktiga aktiva länken mellan LAG-styrelsen och sitt nätverk.

5.4 Effekter

Några av de främsta effekterna som vi tror att strategin kommer att bidra med är mjuka effekter i form av ökad stolthet, ökat engagemang och en bibehållen framtidstro. Dessa effekter är svåra att hitta mätpunkter för och följa upp, icke desto mindre är de av stor vikt att lyfta fram då de är särskilt viktiga för att bibehålla och utveckla den levande landsbygd som leaderområdet utgör framför allt utifrån de yngres perspektiv.

Strategin kommer också bidra till effekter i form av ökad folkhälsa och ökad social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet. Det förväntas även att strategin kommer att leda till att det finns ett ökat utbud av aktiviteter, att fler arbetstillfällen skapas och att både företagsamheten och föreningslivet fortsätter att aktivt bidra med deras engagemang. Detta främjar områdets attraktionskraft och bidrar till en positiv befolkningsutveckling så att servicegraden kan bibehållas eller till och med utökas.

I utvärderingsrapporten "Hållbara leadereffekter i teori och praktik – delrapport 2" har Mats Holmquist, Högskolan i Halmstad och Jörgen Johansson, Göteborgs universitet gjort en utvärdering av Leader programperioden 2014–2020 med fokus på att utreda hur man kan stärka hållbara effekter för de projekt som görs inom lokalt ledd utveckling.

De framgångsfaktorer som lyfts fram i rapporten betonar leadermetodens arbetsfilosofi och betydelsen av samverkan mellan i och mellan alla sektorer. En andra typ av framgångsfaktor handlar om effektmål, en långsiktig målbild och insatsens roll i en pågående lokal utveckling. Det beskrivs också att det är viktigt att från början och på ett målmedvetet sätt skapa en stark grund för effekter. Det är också av stor vikt att tänka både organisering och finansiering av projektets aktiviteter även efter projektslut. För projekt som syftar till att skapa strukturella förändringar som exempelvis nya arbetstillfällen och nytt företagande i området är det viktigt att dessa byggs på en välförankrad affärs- och investeringssidé. Slutligen lyfter rapporten en typ av framgångsfaktor som handlar om vikten av att kunna haka på redan befintliga samhällsstrukturer och utvecklingsprocesser i området.

Flera av framgångsfaktorerna som rapporten nämner har funnits med i arbetet med framtagningen av strategin genom ett stort engagemang i utvecklingsträffar och enkät från alla sektorer, LAG-styrelsen och regionala aktörer.

Ett förankringsarbete i partnerskapet av strategin med fokus på framför allt vision, mål, insatsområden och indikatorer har lagt en viktig grund för långsiktiga effekter. Under genomförandefasen av strategin kommer det att vara viktigt att fortsätta samverkan i partnerskapet där mål och effekter på lokal och regional nivå är en viktig punkt att följa upp på agendan.

I genomförandefasen av strategin blir ansökningsprocess och urvalskriterier viktiga instrument för att stötta projekten i deras effektfrämjande arbete. LAG-styrelsen har här också en viktig roll i att vara lokala ambassadörer för de olika insatser som görs för att främja långsiktiga effekter.

5.5 Hur främjar strategin innovation?

I SWOT-analysen framkom det att innovationsbegreppet behöver definieras och konkretiseras utifrån ett Leaderperspektiv. Det upplevdes som att innovation var förbehållet en viss typ av tekniska lösningar eller av sådan dimension och vetenskaplig dignitet att det inte kopplades till de projekt som beviljats leadermedel. Att definiera och ha en aktiv och lärande diskussion om begreppet innovation kommer att vara en viktig insats i LAG-styrelsens arbete för att främja innovativa projektidéer.

Generellt gäller för innovationer att dessa uppstår då uttalade och outtalade behov hos en användare möts med nya eller förbättrade lösningar. För detta krävs en djup förståelse om användaren och en expertis och nytänkande kring den innovativa lösningen. Många gånger är det ett nätverk av kompetenser som bidrar i en innovationsprocess för att få in rätt kunskaper i arbetet. OECD och Eurostat definierar innovationer i sin informationsrapport Oslomanualen såsom att:

En innovation är en ny eller förbättrad produkt eller process (eller en kombination av dem) som skiljer sig markant från de tidigare produkterna eller processerna och som har tillgängliggjorts för potentiella användare (produkter) eller som har tagits i bruk av användare (processer).

Denna definition möjliggör för en bredd av innovativa projekt då den öppnar upp för att en innovation kan vara allt från helt ny för världen till att den kan vara ny i ett lokalt sammanhang. En viktig aspekt för att det ska vara en innovation är att den nya eller förbättrade lösningen nått sin användare eller kund så att den kan göra nytta.

Strategin i sig är innovationsfrämjande då den är starkt förankrad i områdets behov och utvecklingsmöjligheter vilka har utgjort basen för strategins vision, mål och indikatorer. Målen och indikatorerna tillsammans med urvalskriterierna som tydligt pekar ut vikten av samverkan (och därmed kunskapsutbyte) skapar en grogrund för innovation.

Utvecklingskontoret kommer att ha en nyckelroll i det innovationsfrämjande arbetet eftersom det är här som projektsökande får hjälp i sin projektansökan. Det ses därför som viktigt att möjliggöra för att verksamhetsledaren kan ta in externt stöd vid behov för att kunna både stötta och bedöma de sökandes projektidéer.

LAG-styrelsen har också en mycket viktig roll i det innovationsfrämjande arbetet. Många gånger kan historien vittna om att viktiga innovationer hindrats från att ta form på grund av att de varit för nytänkande. Samtidigt finns de strategiska målen och en ekonomi som inte möjliggör att ha en projektportfölj med bara högriskprojekt. Det kommer därför att vara viktigt för LAG-styrelsen att i beslutsprocesserna ha ett nyfiket, lärande, generöst och öppet klimat som samtidigt kan ta ett balanserat risktagande för att främja innovationer på bästa sätt.

Samverkan på lokal, regional och nationell nivå är innovationsfrämjande och i sammanhanget är det värdefullt att här lyfta Smarta Landsbygder som strategin stödjer genom sitt val av insatsområden och indikatorer. Smarta Landsbygder samlar en mängd av olika innovativa projekt och människor som det blir viktigt att utbyta erfarenheter med för att få in nya idéer som kan stimulera innovationsarbetet i vårt område.

5.6 Övergripande principer

Utgångspunkten i strategins framtagning har varit att designa en så bred, inkluderande process som möjligt där de övergripande principerna Hållbar utveckling, Likabehandling och icke-diskriminering samt Jämställdhet varit ledstjärnor. Ett särskilt fokus på ungas deltagande har också funnits med i processen. Utvecklingsträffarna och den digitala enkäten har varit öppna för alla att delta i och statistik (se bilaga 2 SWOT-analys) har förts över kön, ålder och i enkäten ifall deltagaren varit utrikesfödd. I utvecklingsträffarna syntes en trolig övervikt av kvinnligt deltagande (53 % kvinnor, 26 % män, 21 % som inte svarade) samt en underrepresentation av yngre deltagare (4 % <25 år) vilket föranledde en mobilisering för att få in fler män, yngre röster samt utrikesfödda via den digitala enkäten (63 % kvinnor, 36 % män, 21 % <25 år samt 6 % utrikesfödda) samt en riktad utvecklingsträff där enbart ungdomar deltog.

I strategins finns tydliga kopplingar mellan innehållet i de olika målen och insatsområdena till de övergripande principerna. Det är dock viktigt att poängtera att samtliga övergripande principer ska integreras i samtliga mål och insatsområden eftersom det är viktigt att alla principerna genomsyrar hela strategin och alla strategins faser. Det är viktigt att säkerställa att det tas hänsyn till de övergripande principerna i leaderföreningens organisation där köns- och åldersstruktur och ursprung är viktiga parametrar att ta i beaktande för valberedningen för att skapa en LAG-styrelse som representerar mångfald. Det är också angeläget att LAG-styrelsen och utvecklingskontoret har kompetens för att arbeta med frågor inom Hållbar utveckling, Likabehandling och icke-diskriminering samt Jämställdhet. Kompetensen kan säkerställas via utbildningar samt externt stöd från till exempel regionala aktörer från partnerskapet som har sakkunskaper.

I genomförandet av strategin har vi störst möjlighet att påverka och främja de övergripande principerna och verka normbrytande genom att integrera frågor i projektansökan och urvalskriterier som ger en möjlighet att bedöma hur projektet tagit de övergripande principerna i beaktande.

Som grund i vårt interna och externa arbete och kommunikation utgår vi ifrån att alla är välkomna och behandlas med respekt. Där möjlighet ges kommer statistik att samlas in och vid behov kommer insatser att göras för att korrigera ifall det saknas viktig representation.

En särskild satsning kommer att krävas för att nå unga och utrikesfödda då vi under strategiframtagningsprocessen konstaterat att dessa grupper är svåra att nå.

6 Organisation

Leader drivs av ett partnerskap i form av en ideell förening, med medlemmar från privat, ideell och offentlig sektor från det lokala området. Leadermetodens principer är utgångspunkt för verksamheten. Föreningen leds av en LAG-styrelse där alla sektorer är representerade. Antalet ledamöter i LAG-styrelsen kan variera och ingen enskild intressegrupp styr beslutsfattandet. Under ledning av LAG-styrelsen finns ett utvecklingskontor som drivs av en verksamhetsledare tillsammans med annan personal.

På grund av att LAG-styrelsen utför viss myndighetsutövning med hanteringen av EU-stöd och att Jordbruksverket behöver förhålla sig till regelverken på EU-nivå ställs vissa villkor på leaderföreningen.

6.1 Partnerskapet och föreningen

Initiativet att ta fram en leaderstrategi för 2021–2027 kommer från Leader Lappland 2020:s LAG. De har ett, av Jordbruksverket, godkänt partnerskap för innevarande strategi och uppbyggnaden av det nya partnerskapet har tagit avstamp från nuvarande partnerskap.

Partnerskapets organisation bygger på offentlig representation från; ingående kommuner, regioner, Länsstyrelser, utbildningssäten, privat från; företag samt från ideell sektor representerat av tex. föreningar.

Partnerskapet ska spegla området i sammansättning avseende geografi, men även demografi, näringar och branscher samt säkerställa att samtliga sektorer (privat, ideell och offentlig) finns representerade. I föreningen ska det ingå personer som har kompetens om lokalt föreningsliv, arbetsmarknad och näringsliv, personer med erfarenhet från regional, nationell och internationell projektverksamhet samt personer med kunskap om affärsutveckling och om EU:s fonder och program. I nuvarande partnerskap har Leader Lappland arbetat med tre fonder, vilket borgar för att det finns en bred kompetens att genomföra strategins olika mål.

Det bör det även ingå person/er med kunskap från tidigare havs- och fiskerifonden eller har varit aktiv på annat sätt inom EHFF inom Vindelälven.

Leader Lappland har ingått i Länsstyrelsen partnerskap under programperioden 2014–2020 och kommer upprätthålla det samarbetet.

Se även Bilaga 5 Lista över aktörer i partnerskapet och föreningen.

6.2 LAG – den lokala aktionsgruppen

En interimsstyrelse ska utses som ansvarar för att bilda den nya föreningen. LAG-Styrelsen samt valberedning tillsätts av den förening som bildats när strategin har godkänts av Jordbruksverket dvs. under våren 2022.

Valberedning

Arbetet med att tillsätta valberedning och LAG-styrelse kommer att ske under våren/hösten 2022. Valberedningen har i uppdrag att nominera personer till LAG-styrelse som sedan väljs på föreningens årsstämma. Utifrån strategin och dess inriktning ska valberedningen söka efter personer som med sina kunskaper och erfarenheter tillsammans utgör en styrelse som är representativ för hela leaderområdet och på ett bra sätt kan leda och genomföra strategin. För att kunna nominera personer med lämplig kompetens och erfarenhet är det viktigt att valberedningen är insatt i strategin och har kännedom om det som händer i föreningen, hur föreningen utvecklas och om det finns brist på viss kunskap eller erfarenhet samt att valberedningen har stor områdeskunskap. Valberedningen bör även ha en stor kompetens avseende rekryteringsarbete, erfarenhet av Leadermetoden samt en stor integritet. För att representera vårt geografiskt stora område så bör valberedningen bestå av 3–8 personer varav en är sammankallande. Det ska strävas efter en jämställd könsfördelning och diversifierad representation i valberedningen.

Valberedningen ska säkerställa att det finns nominerade med kompetensområden motsvarande strategins innehåll rörande; näringsliv, besöksnäring, kultur, fiske samt den samiska kulturen och näringen. Jämn köns- och åldersfördelning är också viktigt att tänka på när LAG-styrelsen tillsätts. Minst en av ledamöterna i LAG-styrelsen bör vara under 26 år och könsfördelningen ska vara jämställd där inget av könen överstiger 60%. Valberedningen ska även säkerställa att det finns en geografisk spridning i styrelsen samt att de nominerade har ett engagemang och intresse av Leader och leadermetoden.

För att säkerställa att valberedningen har en god insikt och förståelse för arbetet i LAG-styrelsen så kommer valberedningen att inbjudas att delta på styrelsemöten samt delta i de utbildningar som kommer att riktas till LAG-styrelsen.

LAG-styrelse

LAG-styrelsen ska bestå två-tre ordinarie ledamöter från varje kommun där en jämn representation från alla sektorer eftersträvas (privat, ideell och offentlig).

Ledamöterna i LAG-styrelsen väljs på två år med undantag från första året. Första året väljs halva styrelsen på ett år och resterande halvan på två år vilket innebär att hela styrelsen inte väljs om samma år. Detta för att säkerställa kontinuiteten och kompetensen i LAG-styrelse. Föreningsstämman väljer de privata och ideella ledamöterna utefter valberedningens förslag, medan respektive kommun nominerar den offentliga ledamoten från kommunen till stämman. Ordförande väljs för en tid om ett år.

LAG-styrelsen fattar beslut om projektansökningar som ska prioriteras inom ramen för strategin. LAG-styrelsen ska vara en aktiv och transparent grupp och ska tillföra kunskap utifrån sitt kompetensområde och strategin som helhet. LAG-styrelsen beslut går inte att överklaga och därför vilar ett stort ansvar på LAG-styrelsen att besluten är ändamålsenliga och i linje med strategin. Ledamöterna ska vara öppna, tydliga, professionella och objektiva. LAG-styrelsen fungerar även som styrelse, vilket innebär att LAG-styrelsen ansvarar för föreningens förvaltning, redovisning, skötsel samt innehar personalansvar för de som arbetar i föreningen. Ledamoten ansvarar även för att sprida information om leadermetoden, arbeta i som nätverk för förståelse och förankring av metoden, ha ett tydligt landsbygdsperspektiv samt ha ett stort intresse för landsbygdsutveckling.

I styrelsens uppdrag ingår även att ansvara för kvalitetssäkring av verksamheten samt att genomföra avstämningar och utvärderingar, redovisning till myndigheter och rapportering till delaktiga aktörer.

LAG-styrelsens uppställning har en bred kompetens därav vikten av att alla ska ha rösträtt. Styrelseordföranden har utslagsröst vid omröstningar i styrelsen där röstetalen delas lika. LAG-styrelsen är beslutsmässiga då minst en tredjedel av styrelseledamöterna är närvarande, samt då ingen av sektorerna överstiger 49% av de närvarande.

Vårt mål är att tillsätta en LAG-styrelse som är representativ, väl förberedd och utbildad för att verka under programperioden. En bred lista över potentiella ledamöter tas fram utifrån kriterierna och målsättningarna ovan, som valberedningen har att utgå ifrån i sitt arbete med att tillsätta LAG-styrelse.

Programmet kommer också att ta fram ett utbildningsupplägg för valberedningen och LAG-styrelse. Utbildningen ska innehålla bland annat målen i strategin, fondernas mål, demokratiskt arbetssätt, styrelsekunskap, regelverk, normkritik och jämställdhet etc.

LAG-styrelsen kan välja att adjungera in personer med spetskompetens i syfte att höja kunskapen samt säkerställa beslut som optimerar utfallet.

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Leader Lapplands operativa verksamhet sköts av ett utvecklingskontor bestående av anställd personal som på LAG-styrelsens uppdrag genomför verksamheten i enlighet med den lokala utvecklingsstrategin, LAG-styrelsens intentioner och de regelverk som är knutna till programmet. De ansvarar även för att informera om Leader och sprida den lokala utvecklingsstrategin till de som bor och verkar i området.

Området innefattar 8 kommuner och är till ytan Sveriges största leaderområde men långt ifrån det befolkningstätaste. Detta innebär utmaningar i bemanningen. För att kunna bibehålla en god service samt arbeta i enlighet med leadermetodens sju principer räknar vi med att följande funktioner behövs:

- Verksamhetsledning
- Kommunikation
- Projektutvecklare
- Administratör
- Ekonomiansvarig (inkl. lönehantering)
- Revisor

Vi beräknar att tjänstgöring uppgår till 3 heltidstjänster där verksamhetsledning samt projektutvecklare/administratör är heltidsanställda på utvecklingskontoret. Det är av största vikt att den anställda personalen har den kunskap och kapacitet som behövs för att kunna genomföra den lokala utvecklingsstrategin och nå de mål som finns i den lokala utvecklingsstrategin. Det är också viktigt att personalen besitter kunskap om leadermetoden och kunskaper kring de olika regelverk som finns.

Diskussioner har förts med övriga Leaderområden i Norr- och Västerbotten (Tornedalen, Polaris, Spira Mare, Skellefteå Älvdal, URnära) gällande samverkan kring vissa tjänster som till exempel ekonomisk redovisning, lönehantering och kommunikation. Vi ser även här en vinst att i ett tidigt skede samarbete kring framtagande av mallar för verksamheten, projektledarutbildningar, IT-lösningar med mera.

En viktig roll för utvecklingskontoret är att hjälpa och stötta projektägare igenom hela processen, från projektansökan till projektavslut. Detta innebär att hjälpa till att fylla i en korrekt projektansökan, stöd för att de ska kunna formulera mål och skriva en tydlig projektplan samt att sätta en rimlig budget och hjälpa att hitta de kontakter som behövs för projektets genomförande. Det är av stor vikt för projektets resultat att det finns en kontinuerlig dialog mellan utvecklingskontoret och projektägarna under projekttiden.

Verksamhetsledaren rapporterar till föreningens ordförande och informerar föreningens LAG-styrelse. Verksamhetsledaren handleder de anställda projektledarna, stödjer interna och externa projekt samt ansvarar för kontorets administration och ekonomi. Föreningens ordförande är firmatecknare och lönesättande chef. Verksamhetsmanual med delegationsordning, arbetsfördelning och arbetsbeskrivning ska finnas för utvecklingskontoret. Varje år kommer en riskanalys att genomföras för att säkerställa att rätt kompetens finns och att verksamhetsmanualen och regelverk följs. En intern kvalitetskontroll genomförs en gång per år som baserar sig på riskanalysen. Den interna kvalitetskontrollen är en uppföljning av att alla åtgärder i riskanalysen är införda. Resultatet av kvalitetskontrollen dokumenteras i en rapport. Det är viktigt med kompetensutveckling för utvecklingskontoret personal för att sträva efter kontinuerlig utveckling av verksamheten.

7 Uppföljning och utvärdering

LAG-styrelsen är ansvariga för utvecklingen, genomförandet, uppföljningen samt utvärderingen av utvecklingsstrategin. Uppföljning av verksamheten ska vara kontinuerlig och baseras internt på insamlad och sammanställd statistik från de pågående och avslutade projekten. En utvärdering mot externa faktorer görs genom aktiv omvärldsbevakning och kontakter med både lokala, regionala och nationella myndigheter och organisationer så som kommunerna, länsstyrelser och landsbygdsnätverket. I detta arbete ses de olika sektorrepresentanterna i LAG-styrelsen som nyckelresurser för att strategin ska hållas levande och aktuell genom hela programperioden.

Under LAG-styrelsens möten presenteras den sammanställda statistiken och stäms av mot målen för insatsområdet och indikatorerna. Om målen inte nås ska utvecklingskontoret tillsammans med LAG-styrelsen analysera orsak och så tidigt som möjligt vidta åtgärder genom att exempelvis jobba med riktade utlysningar inom specifika underrepresenterade områden eller förbättrad kommunikation mot målgrupper.

En årlig resultatrapport ska göras till Jordbruksverket där framsteg mot indikatorerna anges och där en beskrivning av eventuella händelser i området ges som kan ha påverkat/kommer att påverka resultaten. En strategidag ska hållas årligen med LAG-styrelsen där hela styrelsen deltar och där en djupare uppföljning och utvärdering av strategin genomförs.

Uppföljning och utvärdering av strategin kommer att vara en viktig del i LAG-styrelsens och utvecklingskontorets arbete för att säkerställa att de insatser som görs leder mot strategins mål och vision.

För att ytterligare stärka lärandeprocessen under genomförandet ska deltagande ske på de digitala dialogmöten som kommer att hållas tre gånger per år med Jordbruksverket och alla leaderområden för att ha en dialog kring genomförandet, årsrapporteringar till EU och eventuell feedback och behov av åtgärder.

Övriga uppföljningsaktiviteter som Jordbruksverket genomför gemensamt med alla leaderområden är viktiga redskap i uppföljningen och utvärderingen av strategin då det ger en möjlighet till erfarenhetsutbyte och lärande av andra leaderområden. Aktiviteterna som planeras är:

- Gemensam lärande och utvecklingsaktivitet under 2025 som ger en möjlighet att upptäcka utvecklingspotential och utbyta erfarenheter.
- Insamling av erfarenheter inför nästkommande programperiod under 2027.
- Årlig leaderträff med Landsbygdsnätverket för att sprida inspiration och information och förenkla erfarenhetsutbyte.

Det ses också som viktigt att nyttja varandras kompetens i de angränsande leaderområdena i lärandeprocesserna där exempelvis utvärderingar och erfarenhetsutbyten är viktiga aktiviteter under regionala leaderträffar.

Utöver den löpande egna utvärderingen kan externt stöd tas in för utvärdering. Här ses stora möjligheter att nyttja den kompetens som finns hos forskare och studenter på regionernas universitet.

